

FIIA 7/2010

COMMENT

Sinikukka Saari
Tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Keskinäiseen kunnioitukseen perustuva EU:n ulkopoliittika > Kuinka edistää ihmisoikeuksia Venäjällä?

Ulkoministeri Alexander Stubb on esittänyt visionsa nk. keskinäiseen kunnioitukseen perustuvasta EU:n ihmisoikeuspolitiikasta unionin ulkopuolisia maita kohtaan. Vaikka EU tarvitsee kipeästi uusia ideoita politiikkansa tehostamiseksi, eivät täsmentämättömät viittaukset 'kunnioitukseen' ja 'kuuntelemiseen' vielä riitä ongelman ratkaisuun.

EU:n ihmisoikeuspolitiikkaa pidetään laajasti epäonnistuneena: se on tehotonta, epäjohtonmukais- ta ja kansainvälisesti yhä vähemmän suosittua. Ulkoministeri Stubb luonnosteli *European Voice* -lehdessä syyskuun lopulla ehdotuksen keskinäiseen kunnioitukseen perustuvasta EU:n ihmisoikeuspolitiikasta unionin ulkopuolisia maita kohtaan.

Kirjoituksessaan Stubb ehdottaa kolmitahoista strategiaa tilanteen korjaamiseksi. Ensinnäkin EU-maiden tulisi huolehtia ihmisoikeuksien toteutumisesta rajojensa sisäpuolella ennen kuin EU rupeaa arvostelemaan muita. Toiseksi, EU:n tulisi olla sisäisesti yhtenäisempi ulkoisessa ihmisoikeuspolitiikassaan. Kolmanneksi, EU:n tulisi yrittää ymmärtää ja kuunnella muiden maiden kantoja ihmisoikeusasioissa.

Stubbin ehdotus on tervetullut kannanotto EU:n tehottoman ihmisoikeuspolitiikan uudistamiseksi. Monet ehdotetuista toimenpiteistä ovat kuitenkin käytännössä paljon ongelmallisempia kuin pinnalta tarkasteltuna näyttää.

On totta, että EU-maat ovat ihmisoikeusasioissa kaukana täydellisyydestä. Täysin rikkeetön kansainvälisen ihmisoikeusnormiston toteuttaminen ei kuitenkaan ole tärkein kriteeri. Tärkeintä on vankumaton sitoutuminen ihmisoikeus-

normistoon ja aktiivinen pyrkimys normien toteuttamiseen. EU, sen jäsenvaltiot sekä kansalliset ja rajat ylittävät kansalaisyhteiskunnan toimijat tarkkailevat ihmisoikeuksien toteutumista EU:n alueella jatkuvasti. Jos ja kun oikeuksien loukkauksia tapahtuu, käynnistetään institutionaaliset prosessit tapahtuneen ihmisoikeusloukkauksen korjaamiseksi.

Täydellisen ihmisoikeuksien toteuttamisen ei tule olla ennakkoehto ihmisoikeuksien puolustamiselle kansainvälisesti. On todennäköistä, että jonkinlaisia ihmisoikeusloukkauksia tapahtuu aina, riippumatta siitä kuinka vakaasti ponnistellaan ihmisoikeuksien toteuttamiseksi. Vääjäämätön epätäydellisyys voidaan kuitenkin nähdä myös myönteisessä valossa: kamppailu ihmisoikeuksien toteuttamiseksi on jatkuva ja kaikille maailman maille yhteinen haaste.

Ehdotuksen toinen kohta, EU:n yhtenäisyyden ja johdonmukaisuuden puute, on laajasti tunnustettu tosiasia ja koskee EU:n koko ulkopoliittikkaa, ei pelkästään ihmisoikeuskysymyksiä. Kuten Stubbin kommentissaan toteaa, EU:n ulkosuhdehallinnon uudistus on vielä kesken ja vasta muutaman vuoden päästä on aika arvioida sen tuloksellisuutta.

Luettelon kolmas kohta, muiden mielipiteiden kunnioitus ja kuun-

telemine, on ristiriitaisin. Asian voi pelkistää kysymykseen, miksi EU:n tulisi kunnioittaa toimittajien murhia, asevelvollisten pahoinpitelyä ja suunnitelmallista vaalivilppiä. Kuinkahan kauan EU-kansalaiset kunnioittaisivat tällaista politiikkaa? Vaikka todellisuus ei onneksi ole aina näin mustavalkoinen, kärjistyks tuo esille ihmisoikeuspolitiikan takana aina olevat vaikeat eettiset valinnat.

Stubbin kritiikin ydin on kuitenkin oikeutettu. Vuosien varrella EU on tehnyt monta kohtalokasta virhettä ihmisoikeuksien ja kansalaisyhteiskunnan tukemisessa Venäjällä. Monimutkaisten hakuprosessien ja byrokraattisten menettelytapojen vuoksi EU:n avustukset on ohjattu pääasiassa kansalaisjärjestöille, jotka kommunikoivat taitavasti EU:n suuntaan, mutta joilla on usein heikohkot yhteydet muuhun venäläiseen yhteiskuntaan. Tämän vuoksi vallanpitäjien on ollut helppo leimata läntistä tukea saavat järjestöt ulkomaisten toimijoiden etuja ajaviksi epäisänmaallisiksi järjestöiksi.

Toinen virhe oli 90-luvulla vallalla ollut oletus siitä, että kommunismista luopuneet eurooppalaiset maat olisivat olleet keskenään samankaltaisia. Todellisuudessa ihmisoikeusongelmat kumpuavat erilaisista lähteistä ja niiden syyt ovat

Käyntiosoite
Ulkopoliittinen instituutti
Kruunuvuorenkatu 4
00160 Helsinki
Postiosoite
Ulkopoliittinen instituutti
PL 400
00161 Helsinki
Puhelin
+358 (0)206 111 700
Fax
+358 (0)206 111 799

www.upi-fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on eduskunnan yhteydessä toimiva, riippumaton tutkimuslaitos. Instituutti tuottaa korkeatasoista tutkimusta, joka tukee poliittista päätöksentekoa ja avointa keskustelua niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Instituutin julkaisut käyvät läpi sisäisen editointiprosessin, mutta julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

varsin erilaisia eri maissa. Niinpä EU:n ihmisoikeuspolitiikan tulisi olla yksilöllistä ja joustavaa tuottaakseen tuloksia.

EU:n piirissä tulee miettiä tarkoin, millaisella politiikalla myös vastakoiset maat kuten Venäjä saataisiin osallistumaan ihmisoikeuksien tukemiseen. EU:n ihmisoikeuspolitiikassa pitäisi päästä eroon passivoivasta kohdemaajattelusta. EU:n tulee pitää kiinni omista arvoistaan ja periaatteistaan samalla kun Venäjän omaa toimijuutta ihmisoikeuksien tukemisessa vahvistetaan.

Puutteiden osoittaminen on aina paljon helpompaa kuin uusien yksityiskohtaisten toimintaehdotusten esittäminen. Pohdinnan arvoinen ehdotus saattaisi olla 3+3-ihmisoikeustoimintaohjelman laatiminen Venäjän johdon kanssa. Tässä mallissa EU asettaisi kolme ihmisoikeusky-symystä prioriteettilistalle ja Venäjän johto tekisi samoin. Kaikkien listan asiakohtien tulisi tuki olla molempien puolien hyväksymiä. Listan laatimisen jälkeen EU ja Venäjä sopisivat yksityiskohtaisesta toimintasuunnitelmasta ja aloittaisivat aktiivisen yhteistyön listalle otetuista aiheista. Sekä prioriteetit että toimintasuunnitelma olisivat julkisia (toisin kuin nykyinen tehottomaksi todettu EU-Venäjä ihmisoikeuskonsultaatio), jotta kansalaisyhteiskunnan toimi-

jat kykenisivät valvomaan prosessin edistystä. Prioriteettilista ja siihen perustuva toimintasuunnitelma olisivat voimassa tietyn ajan, esimerkiksi kolme vuotta, minkä jälkeen listaa voitaisiin korjata tarpeiden ja tahdon mukaan. Listaan perustuva yhteistyö olisi siis jatkuvaa, mutta toiminnan aihealueita voitaisiin muuttaa aina kolmen vuoden välein.

Ehdotus on rohkeahko, mutta sen edut näyttäisivät selviltä. EU ja Venäjä todella toimisivat ihmisoikeusongelmien ratkaisemiseksi, eivätkä vain istuisi syyttelemässä toisiaan. Prosessi olisi läpinäkyvä ja laajemman yleisön seurattavissa ja se olisi ”yhteisomistuksessa”, jolloin paljon parjattu opettaja-oppi-asetelma käytännössä lakkaisi. Prioriteettilistan avulla Venäjä pääsisi osoittamaan, että sen esittämät syytökset läntisen ihmisoikeuspolitiikan ”kaksoisstandardeista” ovat vilpittömiä, ja että se todella on valmis rakentamaan yhteistyöhön ihmisoikeusasioissa, kunhan yhteistyön rakenteet ovat reiluja ja tasapuolisia.